

ČASOPIS SV. ADALBERT (VOJTECH)

PHDR. MAREK RÍMSKY

The magazine entitled “St. Adalbert” was the culmination of efforts of the Bratislava Grammar School teacher and cultural activist Eduard Krajčák to establish a popular magazine for Slovak Catholics. The magazine was being published from 1909 to 1914. Its establishment was initiated by the St. Boniface Association in Prague. Later, publishing and the administration of the magazine was taken over by Krajčák himself. Thanks to the simplistic nature of the content, the magazine was intended for common people. In 1915 the magazine was succeeded by “Buditeľ katolíckeho ľudu” (eng. The Revivalist of the Catholic People) magazine.

Keywords: Eduard Krajčák; Roman Catholic Church; journalism

Pri skúmaní publicistických, editorských a redaktor-
ských či skôr redakčných (administrátorských) akti-
vít spišského rodáka a bratislavského gymnaziálneho
profesora Eduarda Krajňáka (1848 – 1924) nemožno
obísť časopis *Sv. Adalbert (Vojtech)*.

GENÉZA ČASOPISU SV. ADALBERT (VOJTECH)

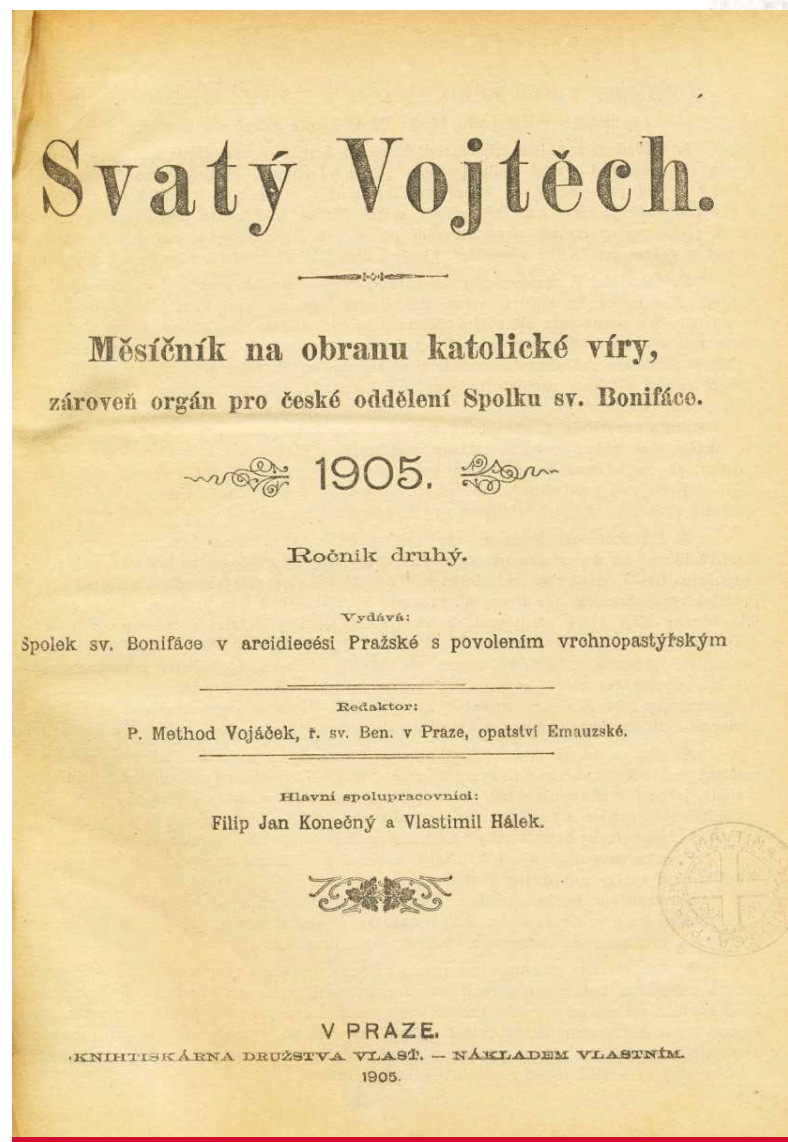
Neštandardný názov *Sv. Adalbert (Vojtech)* – zátvor-
ka a slovenský ekvivalent mena svätca Vojtech – sa
skutočne nachádzal na titulnom liste. Obdobný bol
oficiálny názov Spolku sv. Vojtecha do roku 1918.
Spolok od r. 1918 používal súčasný názov Spolok sv.
Vojtecha (v roku 1918 vzniklo Československo a slo-
venský jazyk sa začal používať ako úradný jazyk).
Svetská aj cirkevná vrchnosť sa v súvislosti so zakla-
daním spolku a pri potvrdzovaní jeho stanov v roku
1869 zdráhala vysloviť súhlas s použitím slovanského
mena Vojtech v názve, preto jeho zakladatelia pristú-
pili na kompromis.¹

Aj keď mali časopis a spolok rovnaký názov *Sv.
Adalbert (Vojtech)* a Krajňák bol aktívnym členom
spolku, časopis nepatrí do spolkového vydavateľské-
ho portfólia.² Vznik časopisu totiž súvisel s inou cir-
kevnou inštitúciou sídliacou v inej časti monarchie.
Krajňák orientoval svoju iniciatívu na predstavených
benediktínskeho kláštora Emauzy (pôvodne sa klášt-
tor nazýval „Na Slovanech“) v Prahe. Kláštor založil
v polovici 14. storočia český kráľ a rímskonemecký
cisár Karol IV. Bol to jediný kláštor v Čechách, v kto-
rom mníši nepoužívali latinčinu, ale na liturgické
účely „staroslovienčinu“ chorvátskej redakcie a na li-
terárne texty češtinu. Na zápis staročeských textov
používali hlaholiku. Tento fenomén je známy ako
„český hlaholizmus“.³

Krajňák bol v sporadickom korešpondenčnom
kontakte s opátom emauzského kláštora Albanom
Schachleitrom⁴ i miestnymi mníchmi Augustinom
von Galen⁵ a Leopoldom Brollom⁶, i keď obsah
zachovaných listov adresovaných Krajňákovi sa
netýkal časopisu. Zachovaná korešpondencia pochá-
dzala až z obdobia, v ktorom slovenský mesačník už
bol udomácnený na trhu s periodikami.⁷

Emauzské opátstvo vydávalo od roku 1904 časopis
Svatý Vojtěch s podtitulom „Měsíčník na obranu ka-
tolicke víry“, ktorý bol zároveň spolkovým orgánom
českého oddelenia Spolku sv. Bonifáca.⁸ Centrála
spolku vznikla v roku 1849 v nemeckom Paderborne.

Spolok mal podporovať a ochraňovať katolíkov žijú-
cich na protestantských alebo zmiešaných územiach
pred vplyvom protestantizmu a sektárstva. Do Čiech
prenikli myšlienky tohto katolíckeho hnutia vďaka
kardinálovi Schwarzenbergovi v roku 1861. Na pod-
poru svojej činnosti v nemeckých krajinách vydával
spolok mesačník *St. Bonifatius*. Po dočasnom útlme
spolku bola činnosť spolku obnovená na sklon-
ku roka 1903 ako reakcia na protikatolícku akciu
„Preč od Ríma“ a proti odpadlícťu od katolíckej
viery.⁹ O obnovenie českého oddelenia sa zaslúžili
opát Schachleiter a Josef Jindřich Gross, neskorší
litoměřický biskup, ktorý biskupský úrad zastával
od roku 1910. Schachleiter viedol opátstvo v rokoch
1908 – 1920 a napriek svojej kontroverznej povesti
zanechal po sebe pozitívne stopy v oblasti umenia.
Bol jeho obdivovateľom, mecénom, ale i vynikajúcim
hudobníkom a znalcom gregoriánskeho chorálu.

Česká verzia *Sv. Vojtěcha*, ktorú vydával Spolok
sv. Bonifáca (Foto súkromný archív autora)

Po prevrate v roku 1918 utiekol z Československa a kvôli čoraz väčším prejavom sympatií k Hitlerovmu nacizmu bol nútený odísť aj z československej provincie rehole. Po odchode z Čiech žil Schachleiter v Nemecku ako rádový mních. Zomrel v kláštore v Mníchove v roku 1937 a jeho pohreb organizovala NSDAP.¹⁰ Podobný príklon k myšlienkam národného socializmu prejavoval aj Gross, no ten na biskupskom stolci zotrval až do svojej smrti v roku 1935.¹¹

Zámer vytvoriť časopis pre slovenských katolíkov spomínal Krajňák vo svojich listoch viacerým osobnostiam. Neznámemu adresátovi z prostredia Spolku sv. Vojtecha¹² i Ludovítovi Riznerovi¹³ písal v roku 1908, že už v decembri 1906 ho do Prahy pozval Alban Schachleiter, vtedy ešte len zástupca opáta. Informoval ho o cirkevných pomeroch na Slovensku, ale aj o svojom pláne založiť slovenský mesačník, ktorý by bol podobný českému *Sv. Vojtěchovi*. Krajňák Schachleiterovi pripravil cestu do Trnavy a Ostrihomu k prímasovi, ktorým bol Klaudius František Vasari. Vasari prisľúbil, že vznik časopisu podporí na biskupskej konferencii. Opät Alban Schachleiter poslal oficiálnu žiadosť v júli 1906, ale biskupská konferencia sa jej venovala až 25. októbra a odpoveď prišla 10. decembra. Schachleiter sa medzitým vzdal myšlienky na vydávanie slovenského časopisu, jednak pre časové prietahy spôsobené uhorskými cirkevnými hodnosťami, jednak pre zlyhanie finančnej podpory z Nemecka a nakoniec ho rozladil aj neúspech vydávania *Sv. Vojtecha* (Św. Wojciech) v Poľsku pre nezájem miestneho duchovenstva. Napokon opät zmenil názor aj vďaka tomu, že vo Viedni zohnal mecenáša, arcibiskupa Bauera,¹⁴ ktorý bol v prvých rokoch vydávania časopisu ochotný znášať riziko jeho financovania. Zámer s časopisom mal byť zabezpečený na 25 mesiacov s mesačnou podporou 1000 korún.

O finančnú podporu žiadal Krajňák Spolok sv. Ladislava, no bez úspechu. Prispieť odmietol aj bansko-bystrický biskup s odôvodnením, že časopis je cudzí, *česko-nemecký podnik*.¹⁵

Vydavateľom časopisu mal byť Spolok sv. Bonifáca a tlačiť sa mal v budapeštianskej tlačiarňi Stephaneum. Schachleiter vyzval Krajňáka, aby šiel do *penzie* a venoval sa časopisu na celý úväzok. Krajňák bol v tom čase profesor na bratislavskom katolíckom gymnáziu a svojho zamestnania sa nechcel vzdať úplne. Poslal preto na ministerstvo kultu a školstva žiadosť o polročnú dovolenku, ktorú mu neschválili, ale odporúčali mu podať žiadosť o penzionovanie. Hlavný inšpektor aj

riaditeľ gymnázia Karol Polikeit boli Krajňákovou žiadosťou prekvapení. Krajňák si myslel, že do pol roka sa buď rozbehne vydávanie časopisu, alebo si nájde nové zamestnanie,¹⁶ preto trochu protirečivo znie jeho viacnásobné a až do konca života trvajúce ponosovanie pre predčasné penzionovanie v roku 1907. Ešte v októbri 1922, necelé dva roky pred smrťou (6. marca 1924), písal prezidentovi Masarykovi o nespravodlivosti vo svojom živote a o dôvode predčasného a nedobrovoľného odchodu do dôchodku, ktorým mala byť príhoda súvisiaca s časopisom. V Budapešti ho niekto videl a neskôr, zrejme, prezradil, ako jedného pražského úradníka zo Spolku sv. Bonifáca, ktorého v liste nemenuje, ale pravdepodobne ním bol Alban Schachleiter, odprevadil do tlačiarne Spolku sv. Štefana.¹⁷ Problémom teda bolo, že v čase vrchoľiacej maďarizácie Krajňák vybavoval v Budapešti tlač slovenského mesačníka s podporou českých (teda slovanských) peňazí, i keď, pravda, Alban Schachleiter bol Nmec, čo sledovateľ Krajňáka zrejme netušil.

HĽADANIE VHODNÉHO REDAKTORA

Pražský opät poveril Krajňáka prípravami na vydávanie mesačníka. Opät žiadal od Krajňáka prípravu a nápravu celej záležitosti, ale aj to, aby získal vhodného redaktora a ďalších spolupracovníkov. Jezuita J. A. Daubner,¹⁸ sám redaktor katolíckeho časopisu *Posol Božského srdca Ježišovo*, Krajňákovi odporučil ludanického farára Pavla Jantauscha,¹⁹ ktorý prejavil o redaktorské miesto veľký záujem, no bol ho ochotný vykonávať len v prípade, ak dostane na faru kaplána. Hneď na susednej fare v Preseľanoch v tom čase pôsobil Ján Napoleon Janda, nádejný kandidát na miesto jeho spolupracovníka. Janda mal redaktorské skúsenosti z provládneho a promaďarského časopisu *Kresťan* vydávaného v Budapešti.²⁰ Krajňák sa pokúšal na spoluprácu presvedčiť aj F. R. Osvalda,²¹ ktorý jeho ponuku odmietol pre svoj zlý zdravotný stav. Krajňák sa nechcel nechať odradiť, pretože Osvald by mohol byť pre novovznikajúci časopis zárukou dobrého mena a vysokej kvality práce. Bol kvôli získaniu Osvalda ochotný zľaviť z nárokov a hlavne z pracovnej náplne, ktorou mal byť len výber článkov a ich drobné úpravy.

Po Osvaldovom odmietnutí bol pre Krajňáka najpriateľnejší František Jehlička, pretože bol obľúbený u prímasa a pôsobil v hlavnom meste na univerzite, no predpokladal jeho zaneprázdnenosť kvôli poslaneckým povinnostiam a literárnej činnosti.²² Schachleiter chcel zase redigovaním časopisu poveriť Ferdinanda Jurigu, ktorý mu už aj poslal svoje predstavy o mesačníku a opäť sa o nich vyjadril pochvalne.²³ Medzi aspirantov na redaktora patrili aj Pavol Žiška,²⁴ kaplán vo Svätom Ondreji (Szentendre) pri Budapešti, Lajoš Novák,²⁵ Michal Karol Nečasák,²⁶ Štefan Mišík²⁷ a Révay.²⁸

Najviac starostí mal Krajňák s postom redaktora. Zo všetkých mien, ktoré si vytypoval, mu po dlhom váhaní a mnohých výhovorkách až na poslednú chvíľu pomoc prisľúbil Jozef Buday. Krajňák bol v časovom strese a Buday mu v kritických momentoch neraz ani neodpovedal na listy s naliehavými prosbami. S jeho prácou nebol spokojný po celý čas. Nepovažoval ho ani za dobrého redaktora.²⁹ Podobne (ako Buday) sa zachoval pezinský kapucín Kazimír Hasák,³⁰ ktorý mal byť administrátorom.

VYDAVATEĽSKÝ ZÁMER

Opäť Schachleiter mal v úmysle vydávať *Sv. Vojtecha* na Slovensku v neskromnom a, ako sa po začatí vydávania ukázalo, aj v nereálnom náklade 50 000 výtlačkov. Už na konci prvého ročníka klesol náklad na 7000. V druhom ročníku, keď administrátorsky prevzal mesačník Krajňák, nechal vytlačiť 6000 a od tretieho čísla už len 5200 kusov.³¹

Krajňák mal svedomito a detailne premyslený plán rozširovania časopisu. Na odporúčanie Dušana Fajnora³² oslovil napríklad Júliusa Botta³³ a ďalšieho Gemerčana, tisoovského advokáta Samuela Daxnera³⁴ s prosbou, či by mohli zistiť maďarské názvy obcí, v ktorých žijú prevažne Slováci, aby ich mohol ľahšie nájsť na mape. Takúto mapu zostavoval slovenský rodák, stredoškolský profesor na dôchodku, Vítazoslav Cintula,³⁵ žijúci v Prahe.³⁶ Zoznam obcí poslal Krajňákovi Jozef Buday,³⁷ kňaz v Moravskom Lieskovom a jeho spolupracovník. Na základe toho zostavil podrobný zoznam diecéz, dekanátov a farností s menami kňazov, ktorým chcel rozposlať listy s cieľom zistiť záujem o predplatné mesačníka.³⁸

Krajňáka trápila aj neistota týkajúca sa tlačiarne. Do poslednej chvíľy nevedel, pre ktorú tlačiareň sa Schachleiter rozhodne, kde sa mesačník bude tlačiť.

Najprv sa Schachleiter pokúšal zjednať tlač v budapeštianskom Stephaneume, no cena bola pre podnik príliš vysoká, až o 90 % vyššia ako v pražskej tlačiarni. Schachleiter chcel napriek tomu nechať tam vytlačiť aspoň jedno číslo na skúšku, ale riaditeľ ho odbil a odporúčal obrátiť sa na košického biskupa Fishera-Colbrieho. Ten pomoc naozaj ponúkol a prejavil záujem tlačiť časopis v tlačiarni jeho biskupstva. Biskup síce poslal oficiálnu ponuku, ale na nový opätovný návrh už viac nereagoval. Keďže opäť váhal a odmietal sa dohodnúť so slovenskou tlačiarňou, Krajňák nakoniec vybavil ponuku tlačiarne nemeckej Katolíckej literárnej spoločnosti v Bratislave, s ktorou Schachleiter súhlasil.³⁹

Ďalším závažným negatívnym dôsledkom opätovnej nerozhodnosti pri výbere vhodnej tlačiarne bolo, že v tom istom čase rovnako novovznikajúci katolícky časopis *Svätá rodina* využil výhodu skoršieho vydania (prvé číslo vyšlo v júli 1908)⁴⁰ a získal dôležité odbytišťa, teda odberateľov a predplatiteľov. Napriek tomu, Krajňák nikdy nevnímal tento časopis ako konkurenčný, naopak, uznával jeho vyššiu úroveň a kvalitnejšie redaktorské obsadenie, za ktorým stál najprv kňaz Anton Hromada⁴¹ a neskôr napríklad aj budúci spišský biskup Ján Vojtaššák.⁴² Vždy sa o ňom vyjadroval v pozitívnom duchu a považoval za samozrejme, zároveň to bolo jeho práním, aby na trhu pôsobili dve podobné periodiká, aby si ten istý čitateľ kupoval oba časopisy.⁴³ V októbri 1908 dokonca navrhoval jeho redakcii spojenie s ešte neexistujúcim *Sv. Vojtechom*.⁴⁴

MESAČNÍK NA OBRANU KATOLÍCKEJ VIERY

Prvé číslo nového slovenského mesačníka *Sv. Adalbert (Vojtech)* vyšlo vo februári 1909. Mal, rovnako ako jeho český variant, podtitul *Mesačník na obranu katolíckej viery*, ku ktorému sa od začiatku druhého ročníka ešte pripojil dôvetok „... a na poučovanie katolíckeho ľudu“.

Po obsahovej stránke (takmer do bodky) spíňal časopis Krajňákove predstavy ešte z čias jeho zámeru zrealizovať časopis. Mesačník prinášal články z katechézy, populárnej apologetiky, o stave katolíckej cirkvi vo svete aj v misijných oblastiach, informoval o charite, nezabúdalo sa ani na deti, pre

110

Parohovia Trebeňu Ráči
sv. Františka Serafínického

Sv. Adalbert

(VOJTECH)

Mesačník na obranu katolíckej viery.

Vydáva: SPOLOK SV. BONIFÁCA V PRAHE. Redaktor: JOZEF VOJTECH BUDAY, farár (Morvámogyoród Trencs. m.)

Ychádza okolo 20. každého mesiaca.

Predplatná cena na rok 75 halierov. Cena Jedného čísla 4 hallere.

Čís. 1. V Prešporku (Pozsony), vo februári 1909. Roč. I.

Sv. Adalbertu (Vojtechu), oroduj za nás!

Pochválen buď Ježiš Kristus! F 1608 29. IV. 1970

S týmto katolíckym pozdravom sa nielen predstavujeme cteným čitateľom, ale aj spolu vyslovujeme svoj program a svoj úmysel. Chváliť Ježiša Krista a čo s jeho chválou súvisí, ideme hlásať a rozširovať. Nie akoby inf. zvlášte naše náboženské knižky, časopisy a noviny, nekonaly to isté, ale ponevác nikdy nevie dost chválený, oslavovaný, zveľobovaný náš Pán a Spasiteľ Ježiš Kristus, a nikdy nie je zbytočné a keď novým spôsobom a novým smerom poukážeme na veľkosť a vysokosť, na hlbokosť a dlhosť Jeho učenia, Jeho lásky, Jeho Božstva.

My chceme tedy nie kazíť a odobierať ašim kresťanským katolíckym spisom, ale im napomáhať, nie vynahradiť kazateľiu a kostol, ale doplniť. My chceme rozptýlených vrstiev pozornosť sústrediť a obrátiť na to, čo snád nebadaly a čo je najdôležitejšie: my chceme poklady svoje zakopať vykopávať, rozširovať a pre každý pohyb spravodlivý využítkovať; my chceme vzdelanosť a mravosť každému a všade do tých najopustenejších chalupiek zanášať, my chceme aby to, čo našim pradedom svätého a potešiteľného bolo, zostalo sväte a potešiteľné aj našim potomkom: osveta, spravodlivosť a láska. Toto je našim heslom, jako bolo heslom sv. Bonifáca, sv. Cyrilla a Metoda, a nášho, tiež apoštola svätého Adalberta.

Za túto osvetu, ktorú rozširovať a rozširovať svetlo sveta Kristus, za túto spravodlivosť, za ktorú umrel On na kríži, chceme pisať, modliť sa, k modlitbe povzbudzovať, pracovať. Žiť a umreť. Pri tom dľa možnosti zakladanie, zveľadenie katolíckych podnikov a chrámov aj hmotnými obetami podporovať; odbíjať nápady na vieru a cirkev, zahľusťť lož, hriech, pretvarovanie. Kristus je tedy naša cesta. Kto je z Krista, nech kriča za nami. Kristus je naša pravda. Kto má oči a uši, nech vidí a počuje, čo On hovorí. Kristus je naša láska, náš život; kto chce s ním a v ňom žiť, všetkým otvorené je naše srdce, zvlášte Vám, slovenskí katolíci, podávame pravicu k pozdvihnutiu a k posilneniu slabých a ňbiedených, aby ten vymozozovaný chliebček neboli tak trpký, aby sme slzy sořeli dušiam ostrieľým; chceme, aby sa zaskvela v tomto plačlivom údolí hviezda potechy každému.

Do straníckej politiky sa nemiešame; v tejto každej neč si svoje presvedčenie nasleduje, len to žiadame, aby aj v tejto každej hľadal Krista; ináč ale pre všetky pomery a prostriedky nášho tuzemského obcovania, práva i povinnosti, prácu i plácu,

S dovolením cirkevnej vrchnosti

179031 1472

KNIHARNA SLOVENSÁ
Knižnica, Martin
15. XII. 1970

1608
29. IV. 1970

Prvé číslo časopisu (Zdroj foto SNK)

ktoré boli pripravené krátke rozprávky, svoj priateľ dostali ohlasy čitateľov v podobe výberu z ich listov a na konci každého čísla bolo pripojených pár vtipov na rozveselenie.

Jedno číslo sa predávalo za 4 haliere, ročné predplatné stálo 75 halierov. Stáli dopisovatelia sa mali honorovať odmenou 70 – 80 korún za tlačný hárok. Zisk sa mal venovať na slovenské chudobné kostoly.⁴⁵

Katolícka literárna spoločnosť nemala dostatok financií, preto prosila Krajňáka, aby súril opáta a snažil sa nemeškať s platbami. Krajňák ich upokojil žiadosťou o preddavok na pokrytie administratívnych výdavkov od Schachleitera.⁴⁶ Tlačiareň literárnej spoločnosti vydržala tlačiť časopis iba do desiateho čísla prvého ročníka, potom jej prácu až do konca existencie periodika prevzal Šimon Roháček z Modry. Okrem tlačiarne sa od nového ročníka zmenil aj vydavateľ. Časopis začal byť pre pražský Spolok sv. Bonifáca príťažou a Krajňáka čakal ťažký boj o jeho udržanie. V zime na prelome rokov 1909 a 1910 agitoval, zháňal peniaze a pre záchranu mesačníka

nakoniec založil spolu s tromi kňazmi⁴⁷ malé konzorcium nazvané Katolícke literárne družstvo. Čiastka, ktorú sa mu podarilo vyzbierať, stačila na pokrytie deficitu aj s predpokladanou budúcou stratou za neuhradzanie predplatného odberateľmi. V tomto období prebiehal tiež vnútorný zápas o obsahovú stránku s redaktorom Budayom. Krajňák sa po zmene vydavateľa snažil neorientovať iba na náboženské témy, ale chcel prinášať aj praktické články o domácej výchove alebo zdravovede. Buday kategoricky nesúhlasil a chcel za každú cenu udržať čisto náboženský ráz *Sv. Adalberta*. Krajňák sa dokonca obával o spolitizovanie mesačníka pod vedením redaktora, o ktorom stratil ilúzie. Úroveň časopisu museli zachraňovať iní autori a prispievatelia.

Po celý čas existencie zápasil časopis s neseříznymi čitateľmi, ktorí si ho objednali, no nikdy zaň nezaplatili.⁴⁸ Prosby a výzvy na zapltenie sa často objavovali v odkazoch administrácie časopisu. Na konci druhého ročníka napríklad nezaplatilo až sto odberateľov⁹ a približne o rok neskôr mal časopis pohľadávky za nezapltené predplatné 1244 korún.⁵⁰ Niekoľkokrát prispeli vyššou sumou najvyšší cirkevní hodnostári. Po 400 korún darovali uhorský prímás, ostrihomský arcibiskup a kardinál Klaudius František Vasari a košický biskup Augustín Fischer-Colbrie⁵¹ a 200 korún spišský biskup Alexander Párvy,⁵² neseřívne známy zo sporu s Andrejom Hlinkom, ktorý vyústil až do černovskej tragédie v roku 1907.

Odkazy administrácie sú popri Krajňákovkej korešpondencii významným doplnkovým informačným zdrojom o časopise, ktorého väčšinu výtlačkov môžeme nájsť aj vo fonde Slovenskej národnej knižnice.⁵³

Za celých 6 rokov sa trikrát zmenil typografický vizuál, ktorý spočíval v inom fonte názvu časopisu, ktorý nemal obálku. Až v predposlednom ročníku pribudol k názvu aj obrázok svätého Vojtecha. Obrázky vo vnútri mesačníka sa objavili až na konci prvého ročníka, ktorého posledné číslo však vyšlo až na začiatku roku 1910. Časopis vychádzal okolo 20. dňa v mesiaci, na 15. deň v mesiaci sa to zmenilo od druhého čísla druhého ročníka.

Obsah jednotlivých čísiel sa 5 rokov vtesnal na 8 strán, iba jednorázovo, v jednom z čísiel v ročníku bol rozšírený na 10, 12 alebo 16 strán. Pravdepodobne od piateho ročníka už pravidelne vychádzal na dvanástich stranách, no posledné 2 a niekedy až 3 strany boli vyhradené inzercii a reklamám, textovým i obrázkovým. Za celú stranu zaplatil záujemca o inzerovanie 30 korún, za pol strany 16, za štvrt strany 9 a za osminu strany 5 korún.

Cena za jednotlivé čísla alebo predplatné sa zmenila štyrikrát. Od posledného čísla druhého ročníka stúpila z pôvodných 4 halierov o sto percent, ale ročné predplatné ostalo nezmenené 75 halierov. Táto zmena netrvala dlho, pretože od nasledujúceho čísla sa zmenili podmienky pre predplatiteľov. Ročné predplatné stálo 48 halierov, jeden kus teda vyšiel na 4 haliere, s poštovným bola cena 80 halierov. Farnosti zvykli objednávať viac výtlačkov a pre nich platila množstevná zľava na ročné predplatné: za 2 až 79 výtlačkov farnosti zaplatili 60 halierov a za 80 a viac kusov platili 48 halierov už aj s poštovným. Od piateho ročníka sa cena ustálila na 10 halierov za výtlačok a predplatné za zvýšilo na korunu a 20 halierov.

Už po vydaní tretieho čísla vystriedal na administrátorskom poste kapucína Kazimíra Hasáka kňaz pôsobiaci v Krajinskej všeobecnej nemocnici v Bratislave Pavol Juraši (Jurassi),⁵⁴ súčasne sa zmenila aj adresa administrácie z kláštora kapucínov na bratislavskú nemocnicu.

Od tretieho čísla druhého ročníka až do zániku časopisu viedol administráciu s oficiálnym sídlom vo svojom byte na Grösslingovej ulici 34 v Bratislave Eduard Krajňák. Ten do časopisu zrejme aj prispieval, nie však pod svojím menom, ale pod skratkou E. K., ktorú používal častejšie aj v iných periodikách, a pravdepodobne sa ukrýva aj pod skratkou -k. Nasvedčujú tomu témy príspevkov, ktoré sa venujú informáciám o slávnostiach na Velehrade v roku 1911,⁵⁵ na ktorých bol osobne a písal o tom Riznerovi,⁵⁶ ale aj príspevky o slovanských krajinách na Baláne.

Krajňákov brat Ján (Ivan) žil v Chorvátsku a Eduard ho často navštevoval a prejavoval veľký záujem o južnoslovanské jazyky.⁵⁷ Z korešpondencie s Pavlom Blahom zo Skalice vieme, že publikoval pod pseudonymami E. Kuna a E. Hrušovský.⁵⁸ Tým prvým sa podpísal pod niekoľko príspevkov v časopise *Naše Slovensko*,⁵⁹ v jednom ruskom zborníku⁶⁰ a s najväčšou pravdepodobnosťou aj v kalendári Prvej katolíckej slovenskej jednoty,⁶¹ ako E. Hrušovský uverejnil príspevky v časopise *Duchovný pastier*.⁶² Vo *Sv. Adalbertovi (Vojtechovi)* sa však vyskytuje aj pseudonym Spišiak, o ktorom sa Michal Potemra domnieval, že patrilo práve Eduardovi Krajňákovi,⁶³ pretože pochádzal zo Spiša (narodil sa v Spišskom Hrušove). Prezývku Spišiak je označený prekladateľ článku zo slovinčiny *Odmenené dobrodenie*⁶⁴ a vo forme E. Spišiak aj Eduard Spišiak je uvedený

prekladateľ knihy, odporúčanej v redakčných oznamoch.⁶⁵ Ide o knižku Jána Nagya s názvom *Čo sľubuje a čo dáva sociálna demokracia*, vydanú v Budapešti Spolkom sv. Štefana.⁶⁶ O jej slovenskej verzii neexistuje žiadny bibliografický záznam, zmienka o tomto preklade v liste Riznerovi nám však dokazuje používanie tohto pseudonymu Eduardom Krajňákom.⁶⁷

Ostatní autori príspevkov a prekladatelia tak isto používali pseudonymy a autorské značky, pričom sa dá usudzovať, že niektorí prispievatelia používali viaceré značiek.

Počas 6 rokov existencie časopisu doň prispievalo asi 20 autorov. Z niektorých značiek sa dajú dešifrovať mená Pavol Jantusch (Dr. J-sch, Dr.-sch, dr.-sch), Ján Napoleon Janda (Dr. J. J., Dr. J. N. J., Dr. J-a., J-a, N. J.-kaplán), Ján Gál (Poddumbiersky)⁶⁸ a možno František Jehlička⁶⁹ alebo Ferdinand Juriga⁷⁰ (Dr. Fr. J.). Jediným podpísaným autorom bol košický biskup Augustín Fischer-Colbrie.⁷¹

Posledné číslo časopisu (Zdroj foto SNK)

Posledné zachované číslo časopisu *Sv. Adalbert (Vojtech)* vo fondoch SNK je z augusta 1914. Doteraz sa v korešpondencii nenašlo Krajňákovo exaktné vysvetlenie zániku časopisu, ale ani narážka, ani žiadny text v časopise neupozorňoval na jeho ukončenie. Indície napovedajú, že mal pokračovateľa alebo len zmenil názov. V časopise *Kráľovná sv. ruženca* je

totiž ešte v januárovom aj februárovom čísle na rok 1915 oznam o možnosti predplatenia *Sv. Adalberta*, no od marca sa objavuje rovnaký oznam pre časopis s názvom *Buditeľ katolíckeho ľudu*,⁷² za vydávaním ktorého stál v rokoch 1915 – 1919 rovnako Eduard Krajňák.⁷³

POZNÁMKY

- 1 HANAKOVIČ, Štefan. *Dejiny Spolku svätého Vojtecha*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2005, s. 101 – 108.
- 2 Podrobnejšie pozri RADVÁNI, Hadrián. *Bibliografia vydání Spolku sv. Vojtecha v Trnave 1870 – 1994*. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 1996.
- 3 Viac k tomu pozri STANKOVSKÁ, Petra. Fragment České bible hlaholské nalezený v Košicích. In: *Slavica Slovaca*, 2013, roč. 48, č. 2, s. 125 – 131.
- 4 Podrobne o ňom pozri EISELE, Wili. Abt Alban Schachleiter OSB (1861 – 1937) und sein Umfeld: Annäherung an eine schillernde Persönlichkeit – ein Werkstattbericht (Teil I.: 1861 bis 1921). In: HÄGER, Peter – KAFFANKE, Jakobus OSB (eds.). *Beuroner Forum. Edition 2015*. Berlin: Lit Verlag, 2015, s. 95 – 110.
- 5 Viac informácií o ňom priniesol BAUMER, Iso. *Von der Unio zur Communio*. Freiburg: Univeritätverlag, 2002, s. 31, 50 – 51, 80, 129, 163, 244, 282, 367.
- 6 KLAZAR, Josef. Pražské stopy Jaroslava Pantaleona Majora. Dílo žáka Berounské umělecké školy jako obraz doby. In: *Staletá Praha*, 2019, roč. 35, č. 1, s. 74.
- 7 Centrum spirituality Východ – Západ Michala Lacka v Košiciach (ďalej CSVZML), fond Eduard Krajňák. Korešpondencia, šk. 1, inv. č. 3, 7 a 33.
- 8 PODLAHA, Antonín (ed.). *Dějiny a bibliografie české katolické literatury náboženské od roku 1828 až do nynější doby (do r. 1913) 4*. Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrby, 1918, s. 1861.
- 9 KLAZAR, Josef. Pražské stopy Jaroslava Pantaleona Majora. Dílo žáka Berounské umělecké školy jako obraz doby. In: *Staletá Praha*, 2019, roč. 35, č. 1, s. 74, pozri aj SCHACHLEITER, Albanus. Spolek sv. Bonifáce. In: *Obnova*, 1904, roč. 10, č. 6, s. 5 – 6.
- 10 ČIŽINSKÁ, Helena. Berounská výzdoba v Emauzích. In: BENEŠOVSKÁ, Klára – KUBÍNOVÁ, Kateřina (eds.). *Emauzy. Benediktinský klášter Na Slovanech v srdci Prahy*. Praha: Academia, 2007, s. 166, 183 – 184.
- 11 MACEK, Jaroslav. *Biskupství litoměřické*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 104 – 111.
- 12 Archív Spolku sv. Vojtecha v Trnave (ďalej ASSV), fasc. 65, č. 138. List Krajňáka neznámemu adresátovi z 8. februára 1908. Spracovateľ archívnych dokumentov za adresáta označil F. R. Osvalda, avšak o ňom sa v liste píše a z kontextu je celkom zrejmé, že adresátom nemohol byť Osvald.
- 13 Slovenská národná knižnica – Literárny archív (ďalej SNK LA), fond L. V. Riznera. Listy E. Krajňáka L. V. Riznerovi, sign. M 89 B 26, nedat.
- 14 Mohol by ním byť František Saleský kardinál Bauer (1841 – 1915), v rokoch 1904 – 1915 olomoucký arcibiskup. Viac o ňom pozri TOMEŠ, Josef a kol. *Český biografický slovník XX. století I*. Praha, Litomyšl: Paseka, Petr Meissner, 1999, s. 59.
- 15 Slovenský národný archív v Bratislave (ďalej SNA), fond Pavol Blaho, šk. 8, inv. č. 378. List Krajňáka Blahovi z 18. decembra 1908.
- 16 SNK LA, fond L. V. Riznera. Listy E. Krajňáka L. V. Riznerovi, sign. M 89 B 26, nedat.
- 17 ASSV, fasc. 185, č. 27. List Krajňáka Masarykovi z 20. októbra 1922.
- 18 Ján Alojz Daubner (1856 – 1909) publikoval v náboženských časopisoch, zostavoval a prekladal modlitbové knižky. *Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska*. Bratislava: Lúč, 2000, s. 227.
- 19 Pavol Jantusch (1870 – 1947) bol náboženským spisovateľom a redaktorom. Po roku 1918 prispel k poslovenčeniu cirkevnej správy a k budovaniu slovenského cirkevného školstva. V rokoch 1939 – 1945 pomáhal prenasledovaným a usiloval sa legalizovať postavenie pokrstných Židov. *Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska*. Bratislava: Lúč, 2000, s. 595 – 597; *Biografický lexikón Slovenska 4*. Martin: SNK, 2010, s. 208 – 209. Bol autorom jedného z Krajňákových nekrológov, pozri JAN-TAUSCH, Pavol. Za profesorom Eduardom Krajňákom. In: *Slovák*, roč. 5, č. 12 (23. 3. 1924), s. 5.
- 20 Jozef Napoleon Janda (1869 – 1945) pôsobil vo Vrbovom, v Urmíne a do roku 1900 v Budapešti-Józsefvárosi, bol farárom v Čermanoch, Preseľanoch a vo Vrábľoch. Ako funkcionár Zičiho Ľudovej strany a redaktor provládnej cirkevnej tlače presadzoval štátnu ideu Uhorska a staval sa proti slovenskému národnoemancipačnému hnutiu i proti robotníckemu hnutiu. Propagoval kresťanský socializmus. Bol autorom náboženských a osvetových príručiek, funkcionár Spolku sv. Vojtecha, neskôr HSLS. *Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska*. Bratislava: Lúč, 2000, s. 585 – 586.

- ²¹ František Richard Osvald (1845 – 1926) pôsobil v Teplej a od roku 1916 do konca života v rôznych cirkevných funkciách v Trnave. Bol zakladateľom, správcom i predsedom Spolku sv. Vojtecha. Vydával a redigoval časopis *Kazateľňa* s prílohou *Literárne listy* a almanach *Tovaryšstvo*. Okolo jeho osoby sa zoskupili významní autori, známi pod menom Osvaldova družina. *Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska*. Bratislava: Lúč, 2000, s. 1023 – 1024.
- ²² SNA, fond Pavol Blaho, šk. 8, inv. č. 378. List Krajňáka Blahovi z 27. októbra 1908.
- ²³ SNA, fond Andrej Hlinka, a. š. 34, inv. č. 1617. List Krajňáka Hlinkovi z 15. júla [1913]. Rok 1913 určil spracovateľ fondu, podľa kontextu je však písaný v roku 1908, 1909, alebo dokonca už v roku 1907.
- ²⁴ SNA, fond Pavol Blaho, šk. 8, inv. č. 378. List Krajňáka Blahovi z 27. októbra 1908. Všetci sú vymenovaní v liste.
- ²⁵ Ludovít Novák (1842 – ?) pôsobil ako kaplán vo Veľkom Cetíne, v Pešti-Józsefvárosi, vyučoval aj náboženstvo na gymnáziu. Bol prísediacim súdu Svätej stolice a titulárnym kanonikom. V roku 1902 odišiel na odpočinok a stal sa inšpektorom katechéto v Budapešti. V literárnej činnosti sa venoval problematike cirkevného školstva, sociálnym otázkam, histórii, písal recenzie a kritiky, tlačou mu vyšlo vyše dvadsať samostatných prác. *Slovenský biografický slovník 4*. Martin: Matica slovenská, 1990, s. 304.
- ²⁶ Michal Karol Nečasák (1865 – 1936) bol kňazom, ľudovýchovným pracovníkom, publicistom a botanikom, apoštolským protonotárom, kanonikom trnavskej kapituly, vikárom, monsignorom a diecéznym škôldozorcom so sídlom v Bratislave. Pôsobil v Uníne a v Borskom Sv. Mikuláši. Bol autorom odborných prác o pestovaní ovocných drevín, publikoval protialkoholické články, prekladal náboženskú literatúru, najmä z nemčiny. Napísal náboženskú cestopisnú esej. Bol znalcom liečivých bylín. Zastával funkciu podpredsedu Spolku sv. Vojtecha. *Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska*. Bratislava: Lúč, 2000, s. 983.
- ²⁷ Štefan Mišík (1843 – 1919) bol od roku 1874 správcom farnosti v Hnilci a až na sklonku života 1919 pôsobil ako kapitulný vikár v Spišskej Kapitule. V rokoch 1908 – 1919 bol predsedom Muzeálnej slovenskej spoločnosti. Zaoberal sa staršími dejinami Spiša a cirkevnými dejinami. Zozbieral spišské povesti a ľudové piesne, ktoré patria k základným zbierkam slovenského folklóru. *Biografický lexikón Slovenska 6*. Martin: SNK, 2017, s. 501 – 502. Edíciu korešpondencie s Krajňákom pozri RÍMSKY, Marek. *Listy Štefana Mišíka Eduardovi Krajňákovi*. In: CHALUPECKÝ, Ivan (ed.) *Z minulosti Spiša 22*. Levoča: Spišský dejepisný spolok, 2014, s. 185 – 211.
- ²⁸ Pravdepodobne ide o Jozefa Révaya, kňaza pôsobiaceho v Čataji i Drahovciach. *Svätá rodina*, 1924, roč. 17, č. 8 – 9, s. 254, 256; PÖSTÉNYI, Ján. *Dejiny Spolku sv. Vojtecha*. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 1930, s. 94; *Svätá rodina*, 1931, roč. 23, č. 2, s. neuvedená (predná strana obálky); *Smer – Revue pre duchovný život*, 1943, roč. 3, č. 9, s. nečíslovaná (zadná strana obálky);
- ²⁹ SNA, fond Andrej Hlinka a. š. 34, inv. č. 1617. List Krajňáka Hlinkovi z 27. marca 1910.
- ³⁰ Kazimír Hasák (1854 – 1939) sa narodil v Pezinku, do rádu kapucínov vstúpil v roku 1871, pochovaný je na Ondrejskom cintoríne v Bratislave. Archív Provincie Rádu menších bratov kapucínov na Slovensku v Bratislave. Nekrológ Kazimíra Hasáka.
- ³¹ SNA, f. Andrej Hlinka, a. š. 34, inv. č. 1617. List Krajňáka Andrejovi Hlinkovi z 27. marca 1910.
- ³² Dušan Fajnor (1876 – 1933) bol popredný evanjelický publicista a cirkevný hodnosťár, spolutvorca prvej ústavy Československej republiky z roku 1920. *Biografický lexikón Slovenska 2*. Martin: SNK, 2004, s. 484.
- ³³ Július Botto (1848 – 1926) pôsobil na Gemeri. Bol historikom, kultúrnym pracovníkom a advokátom, tvorcom národnej koncepcie slovenských dejín. *Biografický lexikón Slovenska 1*. Martin: SNK, 2002, s. 532 – 533.
- ³⁴ Samuel Daxner (1856 – 1949) príspevkami v tlači vystupoval proti maďarizácii. Ako advokát obhajoval národovcov proti útokom maďarských a maďarónskych šovinistov. Bol členom Slovenskej národnej strany, signatárom martinskej Deklarácie slovenského národa a neskôr prívržencom agrárnej strany. *Biografický lexikón Slovenska 2*. Martin: SNK, 2004, s. 215.
- ³⁵ Víťazoslav Cintula (1848 – 1911) pôsobil v Prahe. Bol autorom národopisnej mapy Slovenska podľa sčítania ľudu z roku 1900 v Ottovom slovníku náučnom. *Biografický lexikón Slovenska 2*. Martin: SNK, 2004, s. 44 – 45.
- ³⁶ SNK LA, fond Július Botto, sign. 33 A 41. List z 5. augusta, bez roku.
- ³⁷ Jozef Buday (1877 – 1939) sa vo svojej literárnej činnosti orientoval na ľudovýchovnú a náboženskú spisbu, príspevky uverejňoval v časopisoch, ľudových aj Národných novinách aj v americkej slovenskej tlači. Písal aj prózy. Bol politicky činný. V rokoch 1938 – 1939 bol predsedom Spolku sv. Vojtecha. *Biografický lexikón Slovenska 1*. Martin: SNK, 2002, s. 595.
- ³⁸ ASSV, fasc. 65, č. 138. List Krajňáka neznámemu adresátovi z 8. februára 1908.
- ³⁹ SNK LA, fond L. V. Riznera. Listy E. Krajňáka L. V. Riznerovi, sign. M 89 B 26, nedat.
- ⁴⁰ POTEMRA, Michal (ed.). *Bibliografia slovenských novín a časopisov do roku 1918*. Martin: Matica slovenská, 1958, s. 104.
- ⁴¹ Anton Hromada (1872 – 1934) pôsobil na Spiši a Orave. Podporoval Andreja Hlinku, stal sa členom Slovenskej ľudovej strany. Prispieval do viacerých náboženských časopisov. *Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska*. Bratislava: Lúč, 2000, s. 528.
- ⁴² Ján Vojtaššák (1877 – 1965) bol do roku 1918 pre svoje národné presvedčenie často umiestňovaný na rôzne pôsobiská. V roku 1921 sa stal spišským biskupom. Po druhej svetovej vojne bol prenasledovaný a väznený. *Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska*. Bratislava: Lúč, 2000, s. 1474 – 1475.
- ⁴³ SNA, fond Andrej Hlinka, a. š. 34, inv. č. 1617. List Krajňáka Hlinkovi z 27. marca 1910.
- ⁴⁴ SNA, fond Pavol Blaho, šk. 8, inv. č. 378. List Krajňáka Blahovi z 27. októbra 1908.
- ⁴⁵ ASSV, fasc. 65, č. 138. List Krajňáka neznámemu adresátovi z 8. februára 1908.

- ⁴⁶ SNK LA, I. Starý fond A – Korešpondencia, sign. A 767. Listy Krajňáka neznámemu adresátovi z 23. februára a 25. mája 1909.
- ⁴⁷ Mená týchto kňazov Krajňák nikde neuviedol.
- ⁴⁸ SNK LA, fond L. V. Riznera. Listy E. Krajňáka L. V. Riznerovi, sign. M 89 B 26, nedat.
- ⁴⁹ *Sv. Adalbert (Vojtech)*, 1910, roč. 2, č. 11 – 12, s. 96.
- ⁵⁰ *Sv. Adalbert (Vojtech)*, 1911, roč. 3, č. 10, s. 88.
- ⁵¹ *Sv. Adalbert (Vojtech)*, 1910, roč. 2, č. 2, s. 16.
- ⁵² *Sv. Adalbert (Vojtech)*, 1910, roč. 2, č. 6, s. 48.
- ⁵³ Chýba č. 6 z 3. ročníka (1911), č. 1, 2, 3, 7, 11 – 12 zo 4. ročníka (1912), č. 1, 2, 3, 7, 10 z 5. ročníka (1913) a č. 2, 3, 4, 7 z posledného 6. ročníka (1914).
- ⁵⁴ Pavol Sebastián Jurassi alebo aj Jurascsik (1873 – 1957) okrem nemocnice v Bratislave ako kňaz pôsobil vo Vrábľoch, Jacovciach, v Sv. Ondreji pri Budapešti a v bratislavskom blumentálskom kostole, ktorý navštevoval aj Krajňák. *Schematismus Venerabilis Cleri Archidioecesis Strigoniensis pro anno reparatae salutis bissextili 1912*. Ostrihom: Gustav Buzarovits, bez roku, s. 164, 308; *Magyarország tisztí czím- és névtára 32*. Budapešť: Pesti könyvnyomda-Részvény-Társaság, 1913, s. 181; KÁFER, István. Lexikonok békességszolgálati lehetőségé. In: *Magyar Sion*, 2015, roč. 9 (51), č. 1, s. 71.
- ⁵⁵ *Sv. Adalbert (Vojtech)*, 1911, roč. 3, č. 9, s. 74 – 75.
- ⁵⁶ List je nedatovaný, Krajňák však zrejme Riznerovi písal o zjazde v roku 1909. SNK LA, fond L. V. Riznera. Listy E. Krajňáka L. V. Riznerovi, sign. M 89 B 26, nedat.
- ⁵⁷ CSVZML, fond Eduard Krajňák, šk. 1, inv. č. 36. Žiadosť o miesto tlmočníka z mája 1914.
- ⁵⁸ SNA, fond Pavol Blaho, inv. č. 378, šk. č. 8. List z 26. februára 1903.
- ⁵⁹ E. KUNA. Trnava. In *Naše Slovensko*, roč. 1, 1908, č. 6, s. 264 – 267; Maďari ve vlastním zrcadle. In *Naše Slovensko*, roč. 1, 1908, č. 7, s. 307 – 311; Židovská půda v Uhrách. In *Naše Slovensko*, roč. 2, 1909, č. 4, s. 171 – 173; Pezinek. In *Naše Slovensko*, roč. 2, 1909, č. 5, s. 205 – 208; Zrušenie poddanstva v Uhorsku. In *Naše Slovensko*, roč. 3, 1909, č. 1, s. 23 – 26; Slovenská povest. In *Naše Slovensko*, roč. 3, 1910, č. 8, s. 304 – 305.
- ⁶⁰ KUNA, E. Словаки. In *Формы национального движения в современных государствах* (ed. А. И. Кастелянский). Петроград: Общественная Польза, 1910, s. 263 – 272.
- ⁶¹ Jednota. Katolícky kalendár na priestupný rok 1904. In: *Literárne listy*, 1904, roč. 14, č. 5, s. 24.
- ⁶² HRUŠOVSKÝ E. Kniha prírody je kázňou o Bohu (Pokračovanie). Čo list vypráva. In *Duchovný pastier*, 1918 – 1919, roč. 2, č. 9 – 10, s. 435 – 436; HRUŠOVSKÝ E. Kniha prírody je kázňou o Bohu (Pokračovanie). Čo list vypráva. In *Duchovný pastier*, 1918 – 1919, roč. 2, č. 11 – 12, s. 543 – 544.
- ⁶³ POTE MRA, Michal (ed.). *Robotnícke hnutie na Slovensku v rokoch 1901 – 1918*. Martin: Matica slovenská, 1969, s. 218, 221, 241, 785.
- ⁶⁴ *Sv. Adalbert (Vojtech)*, 1909, roč. 1, č. 4, s. 2 – 3.
- ⁶⁵ Oznam a odporúčanie je publikované vo viacerých číslach, prvýkrát *Sv. Adalbert (Vojtech)*, 1910, roč. 2, č. 3, s. 24.
- ⁶⁶ NAGY, János. *Mit igér és mit ad a szocialdemokracia*. Budapešť: Szent-István-Társulat, 1903.
- ⁶⁷ SNK LA, fond L. V. Riznera. Listy E. Krajňáka L. V. Riznerovi, sign. M 89 B 26, nedat., iba 21. júna, bez roku.
- ⁶⁸ Ján Gál-Poddumbiersky (1890 – 1964) sa zo samouka vypracoval na notára. Pracoval pre Spolok sv. Vojtecha a publikoval v rôznych i krajanských časopisoch. Bol autorom kníh s tematikou zo života slovenského ľudu. *Biografický lexikón Slovenska 3*. Martin: SNK, 2007, s. 35.
- ⁶⁹ František Jehlička (1879 – 1939) bol kňazom, filozofom, publicistom, univerzitným profesorom a kontroverzným politikom. V roku 1906 bol zvolený do parlamentu, mandátu sa vzdal za miesto na univerzite v Budapešti a dištancoval sa od slovenského národného hnutia. Neskôr podporoval Andreja Hlinku a po vzniku ČSR pracoval pre maďarskú iredentu. *Biografický lexikón Slovenska 4*. Martin: SNK, 2010, s. 240 – 241.
- ⁷⁰ Ferdinand Juriga (1874 – 1950) bol popredným politikom na prelome 19. a 20. storočia s radikálnym prejavom. Zo začiatku kariéry bol uhorským vlastencom, pôsobil aj ako poslanec Uhorského snemu, neskôr stál pri zrode Slovenskej ľudovej strany, z ktorej bol v roku 1929 vylúčený, vylúčený bol aj z kňazského stavu. *Biografický lexikón Slovenska 4*. Martin: SNK, 2010, s. 317 – 318.
- ⁷¹ *Sv. Adalbert (Vojtech)*, 1911, roč. 3, č. 2, s. 11 – 12.
- ⁷² Porovnaj *Kráľovná sv. ruženca*, 1915, roč. 27, č. 1, s. 32; č. 2, s. 28; č. 3, s. 28; č. 4, s. 36.
- ⁷³ POTE MRA, Michal (ed.). *Bibliografia slovenských novín a časopisov do roku 1918*. Martin: Matica slovenská, 1958, s. 63.